

Marcin Kolasa

Dary i nabytki Muzeum Historii Kielc w 2009 roku

Studia Muzealno-Historyczne 2, 233-246

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Marcin Kolasa (Muzeum Historii Kielc)

Dary i nabytki Muzeum Historii Kielc w 2009 roku

W 2009 r. Muzeum Historii Kielc wzbogaciło swe zbiory o 1385 obiektów, wpisanych do ksiąg inwentarzowych „Historia” i „Sztuka” oraz do księgi pomocniczej „Materiałowej”. W ramach niniejszego artykułu scharakteryzowane pokrótce zostaną najważniejsze dary i zakupy muzeum w 2009 r.

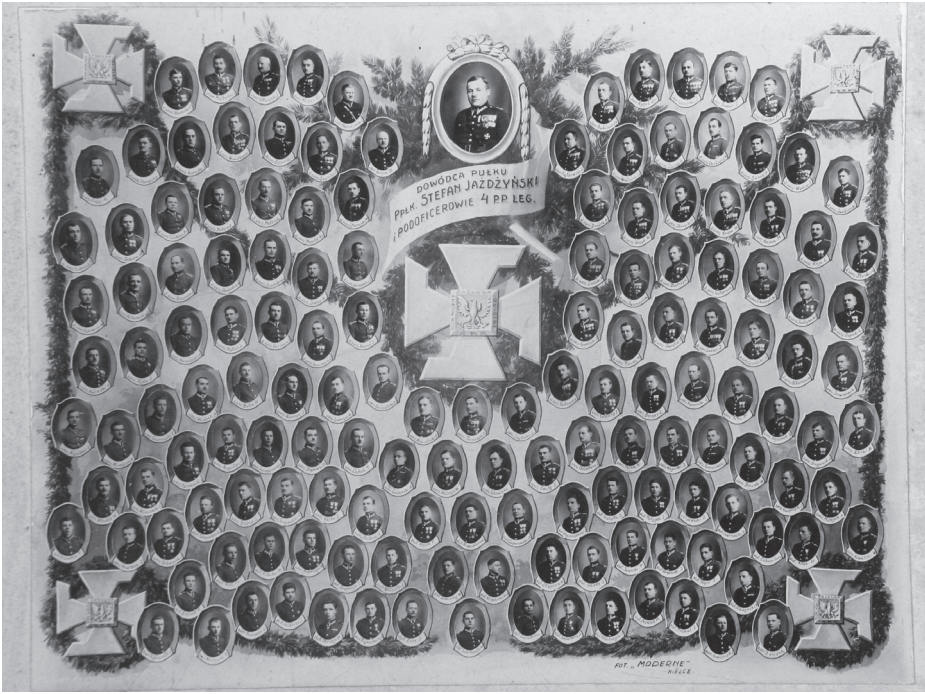
Muzeum otrzymało zbiór dokumentów związanych z Bolesławem Markowskim (1862–1936), prawnikiem, ekonomistą, uczonym i działaczem samorządowym. B. Markowski był jednym z założycieli Szkoły Handlowej w Kielcach, w latach 1916–1918 radnym kieleckim, oraz pierwszym prezesem Izby Skarbowej w Kielcach. W 1921 r. został wiceministrem skarbu, pracował przy tworzeniu systemu skarbowego II Rzeczypospolitej. Był rektorem Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie. Zainicjował wydawanie „Pamiętników Koła Kielczan”, napisał m.in. książkę *Z dziejów gospodarki miejskiej w Kielcach*. Po przejściu na emeryturę wrócił na stałe do Kielc, gdzie aktywnie uczestniczył w życiu społecznym, m.in. jako działacz Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, Towarzystwa Cyklistów i Towarzystwa Przyjaciół Szpitala dla Dzieci im. dra Wł. Buszkowskiego. Zmarł w Kielcach 30 września 1936 r. Wśród ponad dwustu pięćdziesięciu dokumentów podarowanych muzeum znajdują się m.in.: nominacja na członka Gubernialnej Rady Opieki przy gubernatorze rosyjskim Walerianie Liginie, legitymacja członka Rady Stanu Królestwa Polskiego, notatki i program kursu prawniczo-administracyjnego w Kieleckiej Szkole Handlowej, rękopisy wykładów: „O skarbowości komunalnej”, „Podstawy prawne skarbowości samorządowej”, „Program kursu dla urzędników municypalnych”, „Zarys projektu organizacji władz skarbowych w Państwie Polskim”, „Zarys podatkowości bezpośredniej”, „Studium naukowe dla kandydatów do wyższej służby administracyjnej” i inne, a także nominacje na stanowisko: dyrektora Oddziału Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej w Kielcach, dyrektora Izby Skarbowej w Kielcach, członka Komisji Organizacyjnej Władz Skarbowych, członka Ministerialnej Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, przewodniczącego Komisji Prawa Skarbowego Rady Prawniczej oraz powołanie do służby w Ministerstwie Skarbu, dyplom potwierdzający zaliczenie B. Markowskiego w poczet Kawalerów Orderu Odrodzenia Polski, odpisy wierzitelne nominacji na stanowiska państwowe w latach 1919–1925, doku-

1. Zdjęcie z albumu por. Leona Pająka, oficera 4. Pułku Piechoty Leg., obrońcy Westerplatte, 1939 r.; wszystkie fot. z archiwum Muzeum Historii Kielc

menty z Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie oraz protokoły i sprawozdania Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Szpitala dla Dzieci im. dra Wł. Buszkowskiego w Kielcach.

Kolejny znaczący zbiór dokumentów, jaki trafił do Muzeum Historii Kielc, związany jest z Włodzimierzem Gierowskim (1897–1965), który w historii miasta zapisał się m.in. jako twórca pierwszego zastępu skautów (powstał w 1912 r. i przyjął nazwę „Psy”). W roku następnym W. Gierowski wstąpił do Koła Organizacji Młodzieży Niepodległościowej „Zarzewie”, a następnie do „Strzelca”. Po wybuchu wojny został żołnierzem 4. batalionu I Brygady Legionów. Był dwukrotnie ranny, w bitwach pod Tarłowem i Jastkowem. W wolnej Polsce ukończył Wyższą Szkołę Wojenną. Dosłużył się stopnia pułkownika dyplomowanego, z przydziałem do Sztabu Generalnego. Współpracował z redakcją „Encyklopedii Wojskowej” i Wojskowym Biurem Historycznym. W 1939 r. walczył jako oficer 2. Dywizji Piechoty Legionów, przedostał się do Rumunii, gdzie był internowany. W 1941 r. wrócił do Kielc. Po wojnie działał m.in. w kieleckim Oddziale PTTK i w Komisji Opieki nad Zabytkami. Zbiór W. Gierowskiego liczy 111 dokumentów i zawiera m.in.: książkę żołdu i świadectwo służby z czasów legionowych, świadectwo ze Szkoły Podchorążych Wojsk Piechoty, rozkazy dzienne z pochwałami, wnioski o odznaczenie orderem Virtuti Militari, skierowanie do Wojskowego Biura Historycznego i dokumentację dotyczącą opracowywanych prac naukowych (takich jak m.in.: „Królewsko-Polska Komisja Wojskowa”, „Wpływ przejścia II brygady na rozwój organizacji niepodległościowych”, „Naczelne polskie władze wojskowe w przededniu niepodległości”, „Hi-

2. Tableau kadry 4. Pułku Piechoty Leg. ze zbioru kapelmistrza Rudolfa Matlocha, 1922–1930

storia I Korpusu Polskiego”, „Organizacja sił zbrojnych z ramienia Rady Regencyjnej w przededniu niepodległości”, „Piechota Polskiej Siły Zbrojnej”, „Dziesięciolecie intendentury Polskiej Siły Zbrojnej 1918–1928”).

Cennym nabytkiem muzeum jest także album fotograficzny por. Leona Pająka (1909–1990), oficera kieleckiego 4. Pułku Piechoty Legionów, obrońcy Westerplatte. Na kartach albumu widnieje ponad 100 fotografii, zarówno z koszar i poligonów, jak i z życia towarzyskiego kieleckiego garnizonu tuż przed wrześniem 1939 r.

Z 4. pułkiem wiąże się też zbiór fotografii, dokumentów i odznaczeń pułkowego kapelmistrza Rudolfa Matlocha, poczynając od czasów jego służby w armii austro-węgierskiej (m.in. portrety zbiorowe orkiestry dętej 100. CK Regimentu Piechoty), po okres międzywojenny (m.in. tableau kadry 4. PP Leg., fotografie pułkowej orkiestry, legitymacja osobista st. sierż. Rudolfa Matlocha – tamburmajora orkiestry 4. pułku czy Srebrny Medal za Długoletnią Służbę).

Równie interesujący jest album Stefana Micka, plutonowego 4. pułku, zawierający reprodukcje fotograficzne prac pułkowego karykaturzysty kpt. Mariana Kisielewskiego, przedstawiające żołnierzy 2. Dywizji Piechoty Legionów. Zbiór uzupełnia kilka fotografii „czwartaków” i pamiątkowa papierośnica plut. S. Micka otrzymana z okazji ukończenia szkoły podoficerskiej.

Z okresu przed I wojną światową, gdy w Kielcach stacjonował rosyjski garnizon, pochodzą, niezwykle rzadko spotykane, pagony i pas galowy podoficera 6. Pułku

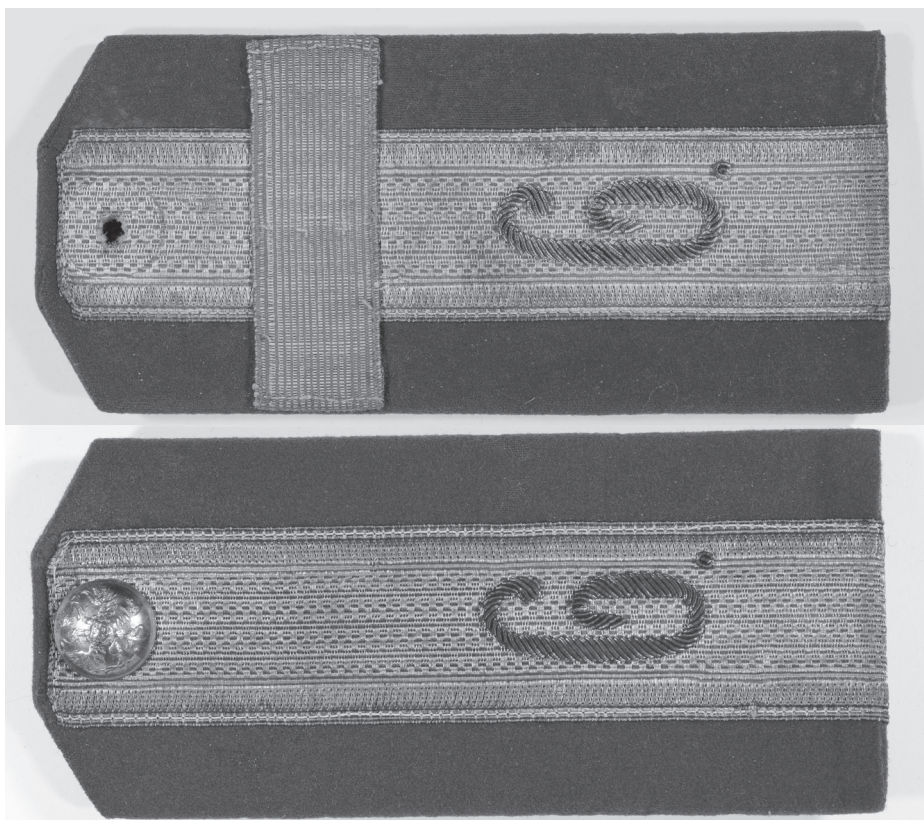
3. Karykatury żołnierzy 2. Dywizji Piechoty Leg. z albumu plut. Stefana Micka, Kielce, przed 1939 r.
4. Pamiątkowa papierośnica plut. Stefana Micka, żołnierza 4. Pułku Piechoty Leg.

Strzelców Imperium Rosyjskiego. Tworzą one unikalny zestaw pamiątek związanych z kieleckim garnizonem z czasów carskich.

Do muzeum trafiły także drobne elementy uzbrojenia, umundurowania i wyposażenia żołnierskiego będące świadectwem walk Legionów Polskich w rejonie Kielc w czasie I wojny światowej. Są wśród nich guziki wojskowe, manierka, nieśmiertelnik, bagnet, metalowe pozostałości (bez łoża i kolby) karabinu Mauser 98k oraz łuski i skopury pocisków artyleryjskich.

Do muzeum trafiło kilka przedmiotów znalezionych w latach osiemdziesiątych na kieleckiej Bukówce, na terenie byłego obozu niemieckiego dla jeńców radzieckich. Są wśród nich: klamra do pasa żołnierskiego z wizerunkiem sierpa i młota, fajka do palenia tytoniu, blaszka (identyfikator?) z punktowo wybitym napisem „СОЛТЫКОВ” (Sołtykow) i dwie mocno zużyte łyżki stołowe, z których jedna z wydrapanym na trzonku napisem „Попов. П. С.” (Popow P. S.). W obozie tym w latach 1941–1944 w wyniku głodu, fatalnych warunków sanitarnych i chorób zakaźnych zmarło ponad 11 000 żołnierzy Armii Czerwonej. Zwłoki zakopywano w pobliskim lesie, wykorzystując doły po bombach. Dziś jest tam cmentarz wojenny. Teren obozu zajęty jest obecnie przez budownictwo jednorodzinne.

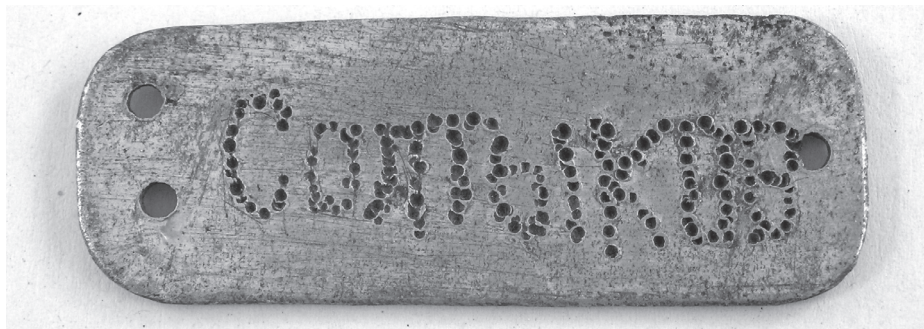
Osobną grupę nowych nabytków stanowią przedmioty związane z kieleckim rzemiosłem, przemysłem i handlem. Są wśród nich m.in.: hełm strażacki wz. 35, sygnowa-

5. Pagony 6 .Pułku Strzelców Imperium Rosyjskiego, Kielce, przed 1914 r.

ny tabliczką znamionową fabryki „Ludwików” z 1938 r., kostka mydła i opakowanie pasty do obuwia z Zakładów Wytwórczych „Społem”, a także elementy wyposażenia ze znanego kielczanom sklepu „Kozubek” przy Rynku: pulpit sklepowy i ręczna maszyna licząca z lat pięćdziesiątych XX w.

Muzeum pozyskało też interesujący zbiór listów, projektów, rysunków technicznych i druków firmowych z Zakładów Mechanicznych i Odlewni w Białogonie. Najstarsze listy pochodzą z końca lat siedemdziesiątych XIX w., a najmłodsze druki firmowe z lat trzydziestych XX w. Zawierają interesujące informacje dotyczące wyrobów fabryki, m.in. cennik wyrobów, projekt ozdobnej balustrady, projekty kolumn czy rysunek techniczny retorty, tj. pieca do wypalania węgla drzewnego. Druki i rachunki świadczą o współpracy białogońskiej fabryki z przedsiębiorcami i rzemieślnikami kieleckimi, jak Roman Kluźniak, właściciel warsztatu mechanicznego, czy producent wag Aleksander Czerwieniec. Prawdopodobnie z Białogonu pochodzi też żeliwna pompa studzienna (I ćw. XX w.), która po przeprowadzeniu niezbędnych prac renowacyjnych jest jednym z najbardziej okazałych zabytków techniki prezentowanych w muzeum. Dodatkowo do zbiorów przyjętych zostało 78 negatywów fotograficznych z około 1960 r., ukazujących wnętrza hal produkcyjnych, maszyny i narzędzia z fabryki w Białogonie.

6. Blaszka identyfikacyjna znaleziona na terenie byłego obozu dla jeńców radzieckich w Kielcach, po 1941 r.

Kilkadziesiąt nowych obiektów związanych jest z dziejami kieleckiej kolei. Są to elementy umundurowania i wyposażenia kolejarzy z 2. poł. XX w. (kompletne mundury, zestaw czapek kolejarskich różnych stopni, karbidowe lampy i gwizdek dyżurnego ruchu) oraz trąbka sygnałowa dróżnika z lat trzydziestych XX w. Interesujące są też emblematy kolejowe: patki na kołnierze mundurów, a zwłaszcza przedwojenne oznaki w kształcie uskrzydłonego koła. Szczególną ciekawostką jest „komposter” – datownik ręczny do biletów kartonikowych z kieleckiego dworca PKP. Ponadto do zbiorów trafiły dokumenty związane z Kieleckim Oddziałem Zjednoczenia Kolejowców Polskich, wśród nich „Księga pamiątkowa” z uroczystości poświęcenia sztandaru kieleckiego oddziału ZKP 1 X 1933 r. W zespole znajdują się fotografie, dokumenty, legitymacje, odznaczenia i odznaki kolejowe od lat dwudziestych XX w., przez okres powojenny, aż po dokumentację fotograficzną z uroczystości odsłonięcia odbudowanego pomnika Niepodległości przed dworcem PKP w Kielcach 11 XI 2002 r.

Muzeum otrzymało też przedmioty związane z historią kieleckiego ruchu harcerskiego, w tym mundur instruktora (harcemistrza) ZHP (2. poł. XX w.) i zestaw odznak oraz okolicznościowych wpinek harcerskich. Najciekawsze pochodzą sprzed 1939 r.: Odznaka 25-lecia Harcerstwa Kieleckiego, Honorowy Krzyż Harcerzy z Czasów Walk o Niepodległość, Odznaka Wilczka (Zucha) na берет. Większość odznak i wpinek datowana jest na 2. poł. XX w.

Apele muzeum o wzbogacanie zbiorów muzealnych nie pozostają bez echa. Mieszkańcy Kielc ofiarowują pamiątki rodzinne, dokumenty, stare fotografie, przedmioty niegdyś używane a dziś zapomniane, a także gromadzone przez lata zbiory związane z historią miasta.

Zbiory muzeum w 2009 r. powiększył ciekawy zbiór pamiątek rodzinnych spowinowacanych rodzin Łapińskich i Pałysiewiczów. Są wśród nich dokumenty i przedmioty związane z Antonim Łapińskim, przedwojennym oficerem 2. Pułku Artylerii Lekkiej Legionów w Kielcach. W czasie okupacji A. Łapiński zatrudniony był w zakładzie fotograficznym Tadeusza Rylskiego, gdzie potajemnie współpracował z antyhitlerowskim podziemiem. Po wojnie zajmował stanowiska urzędnicze, będąc jednocześnie aktyw-

nym działaczem społecznym, m.in. w kieleckim Okręgowym Związku Piłki Nożnej, Automobilklubie czy Polskim Związku Wędkarskim. Odznaczony został m.in.: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (Polonia Restituta), Złotym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką Honorową Kieleckiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej, Złotą Odznaką Polskiego Związku Wędkarskiego. W zespole znajdują się przedmioty sprzed 1939 r., jak świadectwo ze Szkoły Podoficerów Zawodowych Artylerii, dowód osobisty wydany przez Urząd Miasta Kielce, z okresu okupacji: m.in. karta rozpoznawcza, karta pracy i dowód pracy (Kennkarte, Arbeitskarte i Beschäftigungsnachweis) ze stemplem „Skład Materiałów i Zakład Fotograficzny Tadeusza Rylskiego” oraz z okresu powojennego (dokumenty, legitymacje i odznaczenia) m.in.: legitymacja służbowa (Служебное Удостоверение) z Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach, legitymacja służbowa z biura Obsługi Ratalnej Sprzedaży P.P. „ORS” Oddziału Wojewódzkiego w Kielcach, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (z legitymacją), Złoty Krzyż Zasługi (z legitymacją), odznaki honorowe OZPN i PZW. Wśród pozostałych pamiątek jest też wiele innych interesujących obiektów, jak książeczka wojskowa (demobilizacyjna) (УБОЛЬНИТЕЛЬНЫЙ БИЛЕТЬ) Franciszka Pałysiewicza z 1905 r. (kieleckiego kolejarza, zmarłego tragicznie w wypadku kolejowym), świadectwo położnej Walentyny Pałysiewicz (wdowy po kolejarzu) z 1911 r., legitymacja do poboru chleba i mąki z 1917 r., wydana przez Wydział Apropowizacyjny Miasta Kielce, świadectwa szkolne Janiny Łapińskiej i znaczek na beret z Gimnazjum Żeńskiego im. Adama Mickiewicza w Kielcach z lat trzydziestych XX w., zaświadczenia Janiny Łapińskiej z przysposobienia ogólnowojskowego (Organizacja Przysposobienia Wojskowego Kobiet do Obrony Kraju), z kursu lekkiej atletyki na III stopień instruktorski (Okręgowy Urząd WF i PW), z przeszkolenia w obronie przeciwgazowej i z kursu dla komendantów i zastępców komendantów obrony przeciwlotniczej domów mieszkalnych (LOPP). Wśród wariów wyróżnia się licznik energii elektrycznej z 1940 r., z tabliczką z napisem „Własność Elektrowni w Kielcach S.A.”

Liczący blisko 150 obiektów dar rodzin Zawiszów i Adameczków, to w znacznej części przedmioty pochodzące z wyposażenia domu mieszkalnego i restauracji, którą przed wojną przy ulicy Sienkiewicza 67 w Kielcach prowadził Józef Adameczyk. Są to elementy zastawy, w tym używanej specjalnie w jadalniach, wykonanej z grubej porcelany (która trudno się tłukła i utrzymywała ciepło potraw). Są więc wazy, półmiski, salaterki, talerze płaskie i głębokie, talerzyki i spodki, filiżanki do herbaty i kawy. Wśród nich przeważają przedwojenne wyroby fabryki porcelany w Ćmielowie, pojawiają się też produkty fabryki w Chodzieży czy wytwórni „Giesche” w Katowicach-Bogucicach. W części zastawy przeznaczonej była do użytku domowego znajdują się obiekty wyróżniające się formą czy zdobieniem, jak filiżanki rosyjskiej firmy „M.S. Kuzniecowa”, czy wytwórni „Victoria” Schmidt & Co. z Altrohlau (Stara Role) w Czechach. Wśród nich znajdują się także: secesyjna żardiniera (naczynie na kwiaty), patera na owoce, salaterki na słodczyce, a także czajnik do parzenia herbaty, kabaret (czyli naczynie na przyprawę), mlecznik, cukiernica a nawet szklany nocnik.

7. Szklany nocnik, przed 1939 r.

Wśród tych obiektów wyróżnić należy datowaną na koniec XIX w. podstawkę pod jajko. Naczynie w kształcie kielicha ozdobione zostało motywami patriotycznymi: orłem, sztandarami, wieńcem oraz napisem: „Na Pamiątkę Konstytucji 3go Maja 1791 roku”. Przedmiot ten tworzy dopełnienie pamiątkowego serwisu prezentowanego na wystawie stałej Muzeum Historii Kielc.

Wśród dokumentów, fotografii i przedmiotów związanych z różnymi aspektami życia społeczno-gospodarczego miasta, jakie trafiły do muzeum, warto wymienić jeszcze kilka: „Kwit kassy Miasta Kielc ze składki latarniowej” z 29 kwietnia 1863 r., dwa obwieszczenia o cenach orientacyjnych i maksymalnych na powiat kielecki z I wojny światowej, afisz z zawodów piłki nożnej między drużynami Kielc i Radomia z 1939 r., album fotograficzny „Wycieczka autobusowa Klubu Urzędników w Kielcach” z wyprawy po Europie w 1938 r., kronikę Oddziału Wojewódzkiego PZU w Kielcach (trzy części z lat 1977–1985) czy sztandar Klubu Sportowego „Budowlani” Kielce. Zbiory muzeum powiększyły też medale okolicznościowe wybite w latach siedemdziesiątych w kieleckiej fabryce FSS „Polmo SHL” (jubileusze szkół, stowarzyszeń, przedsiębiorstw i instytucji) oraz ciekawe varia: łyżwy przypinane do obuwia, wyżymaczka „Empire” przeznaczona do mocowania na balii, karbownica do włosów, przyrząd do kalibrowania korków do butelek.

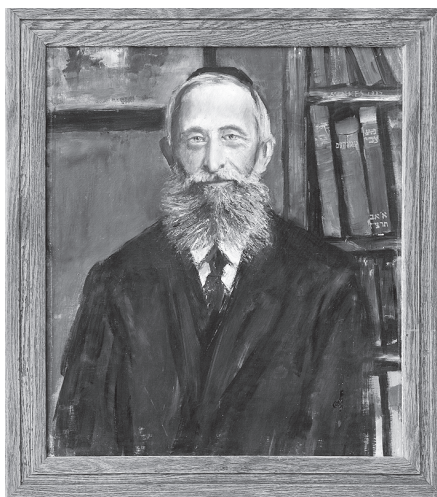
Zbiory fotografii dokumentujących zarówno codzienne, jak i uroczyste chwile w życiu miasta powiększyły się o dwa duże zespoły. Pierwszy stanowią 133 negatywy fotograficzne autorstwa Henryka Pieczula, dokumentujące wizytę papieża Jana Pawła II w Kielcach w 1991 r. Drugi to 53 fotografie Andrzeja Pęczalskiego, na których widnieją miejsca i wydarzenia zapisane w historii miasta od końca lat siedemdziesiątych do początku dziewięćdziesiątych XX w. Widać na nich budowę Kieleckiego Centrum Kultury, handlarzy starzyzną na bazarze przy ul. Bodzentyńskiej, kondukt żałobny podczas uroczystości pochówku prochów prezydenta Kielc Stefana Artwińskiego czy zburzenie pomnika Wdzięczności Armii Radzieckiej na placu S. Żeromskiego.

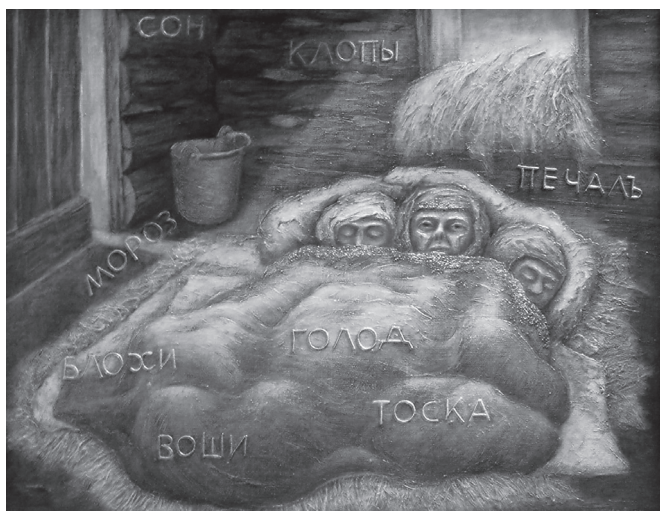
8. Wizyta Papieża Jana Pawła II w Kielcach w 1991 r., fot. Henryk Pieczul

Także zbiory malarstwa i rzemiosła artystycznego wzbogacone zostały o wiele interesujących eksponatów. Najcenniejszym nabytkiem jest obraz Zygmunta Menkesa (1896–1986) „Portret Herszla Zagajskiego”, olej na płótnie, sygnowany: Z. MENKES 1937. Obraz pochodzi z kolekcji Michaela i Doris Zagajskich. Muzeum Historii Kielc nabyło obraz ze względu na jego walory artystyczne, autora, a przede wszystkim na osobę portretowanego – Herszla Zagajskiego, przedwojennego właściciela wapienników „Wietrznia” w Kielcach. Rodzina Zagajskich osiadła w Kielcach pod koniec XIX w. Nestor rodu Abram Zagajski nabył w 1885 r. wapienniki „Wietrznia”, z których uczynił nowoczesny, dobrze prosperujący zakład, kierowany następnie przez jego syna Herszla i wnuków Chaima (Henryka), Eliasza (Mieczysława) i Stanisława. Zagajscy znani byli w Kielcach nie tylko ze znacznego majątku, ale też z wielkiego zaangażowania społecznego i działalności filantropijnej. Herszel był kieleckim radnym, członkiem dozoru bóżniczego, prezesem rady gminy wyznaniowej, fundatorem domu starców i schroniska dla sierot żydowskich, działaczem LOPP i kilku towarzystw dobroczynnych. Wspierał prawie wszystkie instytucje kulturalne w mieście. Wielokrotnie darował kamień do budowy dróg, wspierał inicjatywy społeczne i obywatelskie, takie jak udział w pożyczkach narodowych. Dom modlitewny rodziny Zagajskich, znajdujący się w podwórzu kamienicy przy ul. Słowackiego 3, jest jednym z niewielu zachowanych w kraju prywatnych żydowskich domów modlitwy.

Autorem portretu jest Zygmunt Menkes, polski malarza pochodzenia żydowskiego. Wykształcony we Lwowie i Krakowie, wyjechał w 1935 r. do Nowego Jorku. Przez wiele lat słabo znany w Polsce, został na nowo odkryty i spopularyzowany w ostatnich trzydziestu latach, wraz z grupą wybitnych polskich malarzy żydowskiego pochodzenia, działających poza granicami kraju. Należał do środowiska artystycznego tworzącego m.in. słynną *Ecole de Paris* czy Grupę Krakowską. Kreatywność i jakość artystyczna twórczości Zygmunta Menkesa, Meli Muter, Romana Kramsztyka, Jankiela

9. Zygmunt Menkes, Portret Herszla Zagajskiego, 1937 r.

10. Otton Gryniewicz, *Sen*, 1995 r.

11. Irena Janowska-Grodziska, *Dzielnica Nowy Świat II*, ok. 1960 r.

Adlera i wielu innych malarzy z tego kręgu doceniona została w Polsce głównie dzięki konsekwentnej akcji promocyjnej znanego kolekcjonera Wojciecha Fibaka.

Zbiory malarstwa wzbogaciły się też o 20 obrazów utalentowanego malarza amatora Ottona Gryniewiczza. Jego prace poświęcone tematyce syberyjskiej były ekspozowane w Muzeum Historii Kielc na wystawie „Przypominanie – Sybiracy”, otwartej w lutym 2009 r. Po zakończeniu wystawy artysta postanowił przekazać obrazy w darze dla muzeum. Są one zapisem osobistych przeżyć i doświadczeń autora z syberyjskiego zesłania. Te – widziane oczyma dziecka – sceny głodu, chłodu i poniewierki, przepełnione są wiarą w Opatrzność i ludzką solidarność w niedoli. Dosłowność w ukazywaniu cierpienia współistnieje w nich z bogatą symboliką i elementami świata odrealnionego, będącego formą ucieczki w marzenia. Malowane są charakterystyczną techniką, z widoczną fakturą, w pastelowych barwach, z prostym wyraźnym rysunkiem. Ze względu na walory artystyczne, tematykę i duży ładunek emocjonalny, silnie oddziałują na widza, skłaniając do głębszej refleksji.

Muzeum Historii Kielc konsekwentnie gromadzi dzieła malarskie związane z miastem i regionem tematyką bądź osobą twórcy. Zgodnie z tym zamierzeniem do zbiorów trafiły dwa obrazy olejne „Pejzaż leśny” (1913) i „Leda z łabędziem” (1919), namalowane przez żyjącego w Kielcach na przełomie XIX/XX w. artystę fotografika Stanisława Rachalewskiego. Jak wspominała jego córka Wanda Rachalewska, ojciec w młodości pragnął studiować malarstwo w Monachium, jednak posłuszny woli rodziców wybrał zawód fotografa. Nie porzucił młodzieńczej pasji; malując amatorsko, stworzył kilkadziesiąt obrazów, w tym reprodukcje dzieł będących w posiadaniu rodziny Jarońskich, z którą był zaprzyjaźniony.

Muzeum zakupiło także gwasz Aleksandra Dobrowolskiego „Kościuszko pod Racławicami” (1906), kopię dużej akwareli Juliusza Kossaka. Jest to prawdopodobnie jedna z wczesnych prac mieszkającego okresowo w Kielcach artysty. Również z wczesnego okresu twórczości (prawdopodobnie z czasów studiów w warszawskiej ASP) pochodzi „Portret chłopca” (1935) Wincentego Bednarskiego (kielczanina, ucznia Henryka Czarneckiego), z żartobliwą dedykacją na odwrocie: „Joasiu, Chłopczyka z kokardą za Pieska z ogonkiem”. Muzeum zakupiło także pastel „Kwiaty” (2 ćw. XX w.), kielczanki Leokadii Marii Ostrowskiej, z ulubionym motywem artystki, oraz akwarelę „Bazta główna zamku chęcińskiego” (2. poł. XX w.) Adama Królikowskiego, kieleckiego malarza, historyka sztuki i wyjątkowego znawcy zabytków regionu. Bardzo interesujący jest pastel „Portret Mieczysławy Ćwiklińskiej” (1954) Mieczysława Jarońskiego, przedstawiciela wyjątkowo uzdolnionej artystycznie kieleckiej rodziny, będący świadectwem pobytu w Kielcach wybitnej polskiej aktorki. Muzeum otrzymało też w darze prace pochodzącego z Kielc Kazimierza Stefańczyka: olej „Ruiny pieca hutniczego w Samsonowie” (1974) i grafikę „Portret Stanisława Wałacha” (1964). Ponadto muzeum zakupiło prace kieleckich artystów Ireny Janowskiej-Grodziskiej i Kazimierza Grodziskiego. Gwasze Ireny Janowskiej-Grodziskiej przedstawiają widoki Kielc z lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych ubiegłego wieku, głównie fragmenty ulicy Nowy

12. Pieta, poł. XX w.

Świat. Obraz olejny malarki „Kieleckie Delikatesy” (1965) ukazuje ówczesny wystrój sklepu przy Rynku, pamiętany jeszcze przez wielu kielczan. Olej K. Grodzkiego „Warsztat mechaniczny” (1954), ukazujący robotnika w czasie pracy przy maszynie, to przykład sztuki zaangażowanej, w myśl założeń realizmu socjalistycznego.

Ciekawostką, będącą niejako pokłosiem retrospektywnej wystawy „Jadwiga Prandota Trzcńska – malarstwo, grafika, rysunek” prezentowanej w Muzeum Historii Kielc w 2009 r., są rysunki Jadwigi Trzcńskiej z lat szkolnych, ofiarowane muzeum przez jedną z jej klasowych przyjaciółek, ukazujące pierwsze próby rysunkowe uznanej później artystki.

Unikalnym nabytkiem jest niewątpliwie rzeźbiona w drewnie „Pieta”, nieznanego artysty, datowana na poł. XX w., pochodząca z kapliczki na prywatnej posesji przy ul. Sandomierskiej w Kielcach. Przedstawia wielofiguralną scenę: klęczącą Matkę Boską, podtrzymującą ułożone frontalnie ciało Chrystusa, stojącą z tyłu Marię Magdalenę ze złożonymi w modlitwie rękoma, z lewej – Anioła całującego Chrystusa w dłoń i u dołu – orła w koronie z szeroko rozpostartymi skrzydłami. Rzeźba w ciekawy sposób łączy wątek religijny z patriotycznym i jest interesującym przyczynkiem do miejskiej obrzędowości religijnej sprzed kilku dziesięcioleci.

Na koniec warto wymienić jeszcze inny ciekawy eksponat, będący przykładem precyzyjnego rzemieślniczego wyrobu. Jest to przyborek podróżny datowany na 2. poł. XIX w. Poręczne pudełko wykonane jest z drewna sosnowego i olchowego, intarsjowane drewnem mahoniowym i politurowane, okute z mosiężnymi okuciami i wyścielane

aksamitem. Wnętrze zawiera przegródki na przybory krawieckie, miejsce na pióro oraz kałamarzyk, piaśnicę i puzderko, a także wyjmowane lustro kryjące skrytkę na korespondencję.

Zbiory biblioteki muzealnej, obejmujące obok księgozbioru także źródła ikonograficzne dotyczące Kielc oraz dokumenty życia społecznego, poprzez zakupy, dary i międzymuzealną wymianę wydawnictw, powiększyły się o 282 druki zwarte, 191 numerów czasopism, 161 katalogów muzealnych, 1326 fotografii oraz 150 dokumentów życia społecznego.

Marcin Kolasa (Museum of The History of Kielce) Kielce History Museum's Acquisitions in 2009

In 2009, the Kielce History Museum enlarged its collection with 1,385 objects entered into the "History" and "Art" inventory books as well as the auxiliary book of "Materials".

Among the most interesting objects, there are collections of documents connected with Bolesław Markowski and Włodzimierz Gierowski as well as a set of documentation from the metal processing plant and foundry in Białogon. The collection of items connected with the history of the Kielce industry, crafts and trade was enlarged with some articles from *Ludwików* plant and *Społem* food processing plant as well as some elements of furnishings from a pre-war restaurant owned by Józef Adamczyk and one of the shops which was situated in the main square. The collection of military objects was enlarged with elements of armament and uniforms, of which the most valuable are epaulets and a gala belt of a non-commissioned officer of the 6th Rifleman Regiment of the Russian Empire. The museum received several dozen objects connected with the history of the Kielce railway and the Kielce scouts' movement. In the collection of photographs, the most valuable are: a pre-war photo album of lieutenant Leon Pająk and a collection of more than 100 negatives of Henryk Pieczula documenting the visit of John Paul II in Kielce in 1991 as well as a collection of photographs taken by Andrzej Pęczalski documenting the history of Kielce in the 1970s to the 1990s.

The collection of paintings and sculptures was enlarged with the painting by Zygmunt Menkes entitled *Portrait of Herszel Zagajski* (oil on canvas, signed: Z. MENKES 1937), two oil paintings *Forest Landscape* (1913) and *Leda with a Swan* (1919) by Stanisław Rachalewski, the gouache by Aleksander Dobrowolski *Kościuszko in the Battle of Raclawice* (1906), the oil painting by Wintenty Bednarski *Portrait of a Boy* (1935), the pastel drawing by Leokadia Maria Ostrowska *Flowers*, the water-colour by Adam Królikowski *Main Tower of Chęciny Castle*, the gouache by Mieczysław Jaroński *Portrait of Mieczysława Ćwiklińska* (1954), the gouaches by Irena Janowska-Grodziska depicting fragments of Nowy Świat Street in the 1950s and the 1960s as well as her oil painting *Kielce Delicatessen* and the oil painting by K. Grodziski *Garage* (1954). The Museum also received a gift of 20 paintings depicting Siberia from Otton Gryniewicz. A wooden sculpture *Pieta* (a representation of the Virgin Mary mourning over the dead body of Jesus) by an unknown artist from the middle of the 20th century from a shrine situated on a private property in Sandomierska Street in Kielce is undoubtedly an interesting acquisition.